

კონფუციანელობა და ტაოიზმი: პოსტულატები, პრინციპები, მშენებანი, ღირებულებები

ნუგზარ ბაბუაძე, პროფესორი
შოთა ვეშაპიძე, პროფესორი
ნატალია კვაჭაძე, დოქტორანტი,

რეზიუმე

კონფუციანელობა და ტაოიზმი ჩინეთსა და ზოგადად მთელს აზიაში, მიჩნეულია როგორც ფილოსოფიად, ასევე რელიგიად. კონფუციანელობამ და ტაოიზმმა სათავე დაუდო ღირებულებებს რომლითაც გამსჭვალულია ჩინეთის და აზიის სხვა ქვეყნების კულტურა.

კონფუციანელობა ხაზს უსვამს რწმენისმიმდევარი ადამიანების ქცევებს. ტაოიზმი კი კაცობრიობისა და ბუნების ურთიერთობებს. კონფუციანელობა და ტაოიზმი ორივე უძველესი, ჩინური ცხოვრების წესია. კონფუციანელობის რწმენით, ადამიანებმა ხუთი მთავარი ურთიერთობების მეშვეობით, სხვებს მაგალითები უნდა მისცენ. ეს ურთიერთობებია: მმართველი და მართული, ცოლი და ქმარი, უფროსი და უმცროსი, მეგობარი და მეგობარი, მამა და ვაჟიშვილი.

ტაოიზმი არის ცხოვრების გზა ნაკლები წესებით, სადაც უბრალოდ უნდა მიჰყვე უმოქმედობის ფილოსოფიას. ბუნებისა და ჰარმონიის მეშვეობით შენ შეგიძლია მიაღწიო ბედნიერებას. სწორედ აქედან მოდის ინის და იანის თეორია. განმარტების მიხედვით ტე(დე) არის ძალა, ღირსება და ერთიანობა. ტე(დე) არის ტაომდე მისასვლელი გზა.

ჩინელებმა კონფუციის პოსტულატები გადაიტანეს მმართველობაში, ხოლო კულტურასა და ხელოვნებაში ტაოიზმი.

საკვანძო სიტყვები: კონფუციანელობა, ტაოიზმი, რელიგია, ფილოსოფია, პოსტულატი, პრინციპი, ღირებულება.

Confucianism and Taoism: postulates, principles, notions, values

Nugzar Babuadze, professor
Shota Veshapidze, professor
Natalie Kvachadze, Doctorant

SUMMARY

Confucianism and Daoism (Taoism) is considered both a religion and a philosophy in China and across Asia in general. Confucianism and Daoism laid the foundation for the values, which underpinned not only Chinese culture but other Asian countries as well.

Confucianism emphasizes importance of human behavior, while Daoism generally focuses the relationship between humanity and nature. Confucianism and Daoism are both ancient Chinese styles of living. Confucianism believes a person needs to follow five main principals of relationships to give a good example to others: ruler and subject, husband and wife, older and younger, friend and friend, father and son.

Daoism is a way of living with a few rules in which you simply need to follow the philosophy of inaction. Through nature and harmony you can be happy. This is where yin and yang come from. Under the definition of “de” is the strength, dignity and unity. “De” is the way to get to Dao (Tao).

Chinese used Confucian principles and applied them to government, but when it came to art and culture they turned to Daoism.

Keywords: Confucianism, Taoism, religion, philosophy, postulate, principle, value.

* * * * *

ცოტას თუ ჰქონდა ისეთივე გავლენა კაცობრიობაზე, როგორც ჩინელ ფილოსოფოსს კონფუციუსს. მისი სწავლებები, რომლებიც ფოკუსირებული იყო ინდივიდუალიზმის განვითარებაზე, დიდი ხნის განმავლობაში აზიური კულტურის ქვაკუთხედად გვევლინებოდა. კონფუციის სწავლებები წამყვან პოზიციებს იკავებდა ჩინურ სოციალურ და ვრცელდებოდა მასებში.

კონფუციის სწავლება იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ ხშირად ის რელიგიადაც მოიხსენიება. მიუხედავად იმისა, რომ კონფუციის ღრმად სწამდა ინ-

დივიდუალიზმის განვითარებისა, თვლიდა, რომ ეს მთლიანობაში ხელს შეუწყობდა საზოგადოების ჩამოყალიბებას. კონფუციის სწავლებების სისტემამ, რომელიც მოიცავდა რამდენიმე პირველსახეს, შეძლო ჩამოეყალიბებინა კონფუციის კულტი, რომელიც დღემდე არსებობს.

ტაოიზმის ძირითადი პრინციპებია ტაო – ყოველი არსის დასაბამი კანონი, „საგანთა დედა“, ქვეყნიერების მარადიული ცვლა, რაც არ ემორჩილება არც ღმერთებს, არც ადამიანურ ძალას. ამიტომ ადამიანი უნდა დაემორჩილოს, დანებდეს, არ იმოქმედოს, იყოს პასიური, აშენოს მცენარეები და ცხოველები, თაყვანი სცეს კულტს, რომლის მთავარი საზრუნავი დემონთა და ავსულთა განდევნაა, მკითხაობა. უზენაესი ღმერთია შინ-დი, ცის ღმერთი, იმპერატორთა („ცის შვილთა“) მამა, შემდეგ მოდის ლაო ცზი და პან-გუ (სამყაროს შემოქმედი, ღვთაების რანგისა).

ორი უმთავრესი ფილოსოფია, ტაოიზმი და კონფუციანელობა, როგორც პოლიტიკურად, ასევე კულტურულად ანტიკური და დინასტიური მმართველობის დროის ჩინეთში ჩამოყალიბდა, მოგვიანებით კი აზიის მრავალ ქვეყანაში გავრცელდა. კონფუციანელობისა და ტაოიზმის სიბრძნე ჩინეთის უდიდესი წვლილია, კაცობრიობის ფილოსოფიის საგანძურში. სწორედ ამიტომაც მნიშვნელოვანი ტაოიზმის და კონფუციანელობის უმთავრესი ღირებულებითი ორიენტაციების, მათი საერთო და განმასხვავებელი, ურთიერთშემავსებელი სიბრძნის დაუფლება. ამ მიზნით, ქართველი ბრძენის, ილია ჭავჭავაძის მიერ ჩამოყალიბებული „შედარებითი“ და „საფესურებრივი კვლევის“ მეთოდების გამოყენებას ფასდაუდებელი მნიშვნელობა აქვს [1. 50-53].

კონფუციანელობა დაფუძნებულია კონფუციის წერილობით და ზეპირსიტყვიერ სწავლებებზე (ძვ. წ. 551-479 წწ.). როგორც ცნობილია კონფუცი ცხოვრობდა პერიოდში (ძვ. წ. 722-481 წწ.) როდესაც ჩინეთში ჭოუს დინასტია კარგავდა თავის ძალაუფლებას. დიდგვაროვანთა ოჯახები გამაგრებულ ქალაქებში დასახლდა და დაიწყეს შეიარაღებული და დიპლომატიური ბრძოლა ძალაუფლებისთვის. ამ ქაოსურ გარემოში, მრავალმა ფილოსოფოსთა სკოლამ იჩინა თავი, იმ იმედით, რომ შეძლებდნენ მშვიდობისა და წესრიგის დამყარებას. მრავალი ადამიანი ნატრობდა ოქროს ხანაში დაბრუნებას, როდესაც ლეგენდის მიხედვით ჩინეთი ერთმმართველობის პერიოდში იწარჩუნებდა მშვიდობას. ერთ-ერთი საუკეთესო ფილოსოფოსი იყო კონფუცი, რომლის მოძღვრებებმა მაშინვე ვერ შეძლო ძალადობის აღკვეთა, მაგრამ მოგვიანებით ძალიან დიდი მნიშვნელობა და ზეგავლენა მოიპოვა.

კონფუციის ცხოვრებისეული გამონათქვამებიდან აღსანიშნავია: - ყველაფერს აქვს თავისი მშვენიერება, მაგრამ ყველა ვერ ხედავს მას; - მას ვისაც ყველაფერზე აქვს პასუხი, ჯერ ყველა კითხვა არ დაუსვამს; - ჭკვიანი კაცი საკუთარ თავში პოულობს იმას, რასაც სულელი სხვებში ეძებს; - მხოლოდ ყველაზე

ჭკვიანი და ყველაზე ბრიყვი ადამიანები არ იცვლებიან არასდროს; - ცხოვრება მარტივი იქნებოდა, ჩვენვე რომ არ ვართულებდეთ; - ღმერთი ნამდვილი მეგობარია, რომელიც არასდროს გლალატობს; - ადამიანი, რომელიც მთებს ძრავს, პატარა ქვებით იწყებს; - ყველაზე მხიარული ადამიანები ყველაზე სევდიანები არიან; - ადამიანი, რომელიც შეკითხვას სვამს იმ ნამს შეიძლება ბრიყვად მოგეჩვენოთ, მაგრამ ის ვინც არ სვამს, მთელი ცხოვრება ბრიყვია; - შეისწავლე წარსული, თუ გსურს განსაზღვრო მომავალი; - როდესაც ხვდები, რომ მიზანს ვერ აღწევ, ნუ შეცვლი მიზნებს, შეცვალე ნაბიჯები; - დაივიწყე ჭრილობები, მაგრამ ნუ დაივიწყებ სიკეთეს; - როდესაც კარგ ადამიანს ნახავთ, იფიქრეთ როგორ შეიძლება დაემსგავსოთ მას, და როდესაც ვინმეში ცუდ თვისებას აღმოაჩენთ, გულდაგულ გამოიკვლიეთ საკუთარი თავი, რომ თქვენც არაფერი აღმოგაჩნდეთ მისი მსგავსი; - კარგად მართულ ქვეყანაში, სიღარიბე სირცხვილად ითვლება, ცუდად მართულ სახელმწიფოში კი სიმდიდრეა საძრახისი; - დააფასეთ საკუთარი თავი და სხვებიც დაგაფასებენ; - იმისათვის, რომ მსოფლიო წესრიგში მოიყვანოთ, საჭიროა, ქვეყანა მოაწესრიგოთ. ქვეყანა მწყობრში, რომ ჩააყენოთ, საჭიროა, ოჯახებში იყო წესრიგი. ოჯახში, რომ წესრიგი იყოს, საჭიროა, საკუთარ თავებს მივხედოთ, საკუთარ პიროვნულ განვითარებაზე ვიზრუნოთ — მივცეთ ჩვენს გულს სწორი მიმართულება; - იცოდე რა იცი და იცოდე რა არ იცი — ესაა ნამდვილი ცოდნა; - ღირსეული კაცი სიკეთეზე ფიქრობს, ჩვეულებრივი ადამიანი კი კომფორტზე; - მიეცით ადამიანს ბრინჯი ჯამით და ერთი დღით დააპურებთ. ასწავლეთ ბრინჯის მოყვანა და მთელი ცხოვრების მანძილზე გამოკვებავთ; - გაბზარული ბრიალიანტი სჯობს, უბზარო ქვას; - ადამიანს გონებისკენ სამი გზა აქვს: აზროვნება — ყველაზე კეთილი, მიბაძვა — ყველაზე ადვილი, გამოცდილება — ყველაზე ძნელი; - სწავლა ფიქრის გარეშე უშედეგოა, ფიქრი სწავლის გარეშე სახიფათო; - უჭკუო ჩივის, რომ ხალხი მას არ იცნობს, ბრძენი კი ჩივის, რომ იგი არ იცნობს ხალხს; - იცვალე, რათა შეინარჩუნო — მთავარი პრინციპი; - ერთადერთი ნამდვილი შეცდომაა, არ გამოასწორო შენს მიერ ჩადენილი შეცდომები; - მხოლოდ ნამდვილ ადამიანურ ადამიანს შეუძლია სიყვარული და სიძულვილი; - ის, ვინც ლამაზად საუბრობს და მიმზიდველი გარეგნობა აქვს, იშვიათ შემთხვევაში არის ნამდვილად ადამიანური; - ადამიანი, რომელსაც შეუძლია ძველი მეთოდი, რაიმე ახლის აღმოჩენა, ღირსია მასწავლებელი ერქვას; - ადამიანი აფართოებს გზას და არა გზა აფართოებს ადამიანს; - მე გავიგონე და დამავიწყდა, მე დავინახე და დამამახსოვრდა, მე გავაკეთე და გავიგიე; - რაც მეტ ცოდნას იძენ, მით უფრო იღბლიანი ხდები; - აირჩიე სამსახური, რომელიც სიამოვნებას განიჭებს და ცხოვრებაში ერთი დღეც კი არ მოგიწევთ მუშაობა; - ის, რასაც სრულყოფილი ეძებს — თავად მასშია, ის რასაც ეძებს არასრულყოფილი — სხვებში; - შეეცადეთ, ოდნავ კეთილი იყოთ და თქვენ

დაინახავთ, რომ ცუდის გაკეთებას ვეღარ შეძლებთ; - ადრე ხალხი სწავლობდა, რათა სრულ-ეყო საკუთარი თავი, დღესდღეობით კი მხოლოდ იმისთვის სწავლობენ, რომ სხვებთან თავი მოიწონონ; - როგორ შევძლებთ გავიგოთ, რა არის სიკვდილი მაშინ, როცა ჯერ წარმოდგენაც კი არ გვაქვს, თუ რა არის სიცოცხლე?; - ნუ იდარდებ იმაზე, რომ შენ არ გაქვს მაღალი ჩინი. იდარდე იმაზე, იმსახურებ თუ არა მაღალ ჩინს. ნუ შფოთავ იმის გამო, რომ შენ არ გიცნობს ხალხი. შეშფოთდი იმაზე, ხარ თუ არა ღირსი, რომ ისინი გიცნობდნენ; - მას, ვინც არ ფიქრობს შორეულ სიძნელებებზე, აუცილებლად მოეღოს ახლო უსიამოვნებები; - საშინელება ის კი არ არის, რომ მოგატყუეს ან გაგქურდეს, საშინელება ისაა, რომ შენ ეს არ გავიწყდება; - განუწყვეტელი უნდა ვისწავლოთ, ვაკეთოთ, ვილაპარაკოთ სიმართლე. ვინც მის შესწავლას შეუდგება, მხოლოდ ის გაიგებს, რამდენად შორსა ვყოფილვართ სიმართლისაგან.

კონფუციის სჯეროდა, რომ საზოგადოების წევრების ურთიერთობების მოდელირება ოჯახის მაგალითზეც შეგვიძლია. [13, გვ. 25] ეს ურთიერთობები უმეტესად მოიცავს ორ მხარეს, მორჩილი და დამმორჩილებელი, როგორც მაგალითად მამა და ვაჟიშვილი, ქმარი და ცოლი, ოსტატი და შეგირდი. კონფუციის მოძღვრების მიხედვით, თუკი ბოლომდე შევინარჩუნებთ ამ როლებს და არ მოვიწოდებდით ნორმიდან გადახვევას, შესაძლებელია შევინარჩუნოთ სოციალური სტაბილურობა. ის ქადაგებდა, რომ შვილს არ შეუძლია მოკლას მამა, რადგან მამის პატივისცემა არის შვილის როლი და ვალდებულება, ასე რომ თუ შვილმა მოკლა მამა, მან გადააბიჯა საზღვარს და გასცდა შვილობის როლს. გამომდინარე აქედან, ადამიანებმა ხშირად უნდა გაიხსენონ საზღვრები, რომლებიც არსებობს ურთიერთობების დროს და აღარ დაისადგურებს ქაოსი. კონფუციის ფილოსოფია ძალიან მორალისტურია, დამმორჩილებელს, დომინანტ მხარესაც გააჩნია შეზღუდვები და ვალდებულებები. ამ ლოგიკით, თუკი შვილი მამის უპატივცემულობის გამო აღარ ითვლება შვილად, მამა, რომელიც არ ზრუნავს თავის შვილზე, სცდება მამობის საზღვრებს და არც ის აღარ ითვლება მამად.

კონფუციმ ეს ოჯახური ურთიერთობები მოარგო სოციალურსა და სახელმწიფოს. მამისა და შვილის ურთიერთობა შეგვიძლია დავინახოთ ჩინურ დინასტიურ სისტემაში. იმპერატორს აქვს „სამოთხის მანდატი“ რაც მსგავსია ევროპული „მეფეთა ღვთაებრივი უფლებებისა“, ეს გულისხმობდა იმას, რომ არ არსებობდა იმპერატორზე მეტად გავლენიანი ძალა ან ადამიანი. თუმცა, „მეფეთა ღვთაებრივ უფლებებსა“ და „სამოთხის მანდატობას“ შორის ერთი განსხვავებაა, „სამოთხის მანდატობა“, შეიძლება დაკარგო. ჩინეთის იმპერატორი ის მამაა, რომლის შვილებიც მთელი ჩინეთია და თუკი იმპერატორი არ იქცევა ჩინეთის ინტერესებიდან გამომდინარე და არ ზრუნავს თავის შვილზე, ესე იგი მან გადააბიჯა საზღვრებს და იგი დაკარგავს „სამოთხის მანდატობას“. როდესაც ერთი იმპერატორი დაკარგავს „სამოთხის მან-

დატობას“ ამას მოსდევს ბრძოლა დინასტიებს შორის ძალაუფლებისათვის. გამარჯვებული დინასტია მოიპოვებს „სამოთხის მანდატს“ და დამკვიდრდება მისი დინასტიის მმართველობის ხანა. ასე რომ, ევროპის მეფეებისგან განსხვავებით ჩინეთის იმპერატორს სოციალური ვალდებულებებიც გააჩნია, რაც ტირანული მმართველობის შანსებს ამცირებს.

კონფუციანელობამ დიდი ზეგავლენა მოახდინა ჩინეთის მმართველებზე. კონფუციის ფილოსოფიური სკოლა ის სკოლაა, რომელსაც დიდგვაროვანთა ოჯახის ბავშვები ადრეული ასაკიდანვე ეცნობოდნენ. ხანის დინასტიის დროს (ძვ. წ. 202-220 წწ.) ჩინეთში დაიწყო გამოცდების ჩატარება, სადაც აბარებდნენ კონფუციის მოძღვრებებს. ათასობით ჩინელი აბარებდა გამოცდას და შედეგების მიხედვით მხოლოდ საუკეთესოები აყავდათ საჯარო სამსახურებში სამუშაოდ. ამის შედეგად საჯარო სამსახური დაფუძნებული იყო კონფუციის პოსტულატებზე, რაც დიდ გავლენას ახდენდა იმპერატორზეც. მომდევნო დინასტიებმაც გააგრძელეს გამოცდების ტრადიცია და ეს კიდევ უფრო პოპულარულს ხდიდა კონფუციის ფილოსოფიას. შედეგად კონფუციის მოძღვრება გადადიოდა დინასტიიდან დინასტიაზე.

გამომდინარე იქიდან, რომ კონფუციანელობა კონცენტრირებული იყო განათლებასა და სტაბილურობაზე, ჩინეთში დამკვირდა ძლიერი ცენტრალური მთავრობა. კონფუციანელობა უფრო ხილვობა და პატივს სცემდა წინაპარ მეომრებსა და ყველაფერს ანტიკურს. ამან განაპირობა ძალიან კონსერვატორიული და ტრადიციული მთავრობის ჩამოყალიბება. შემორჩენილია ძალიან საინტერესო ისტორიული ჩანაწერები, იმიტომ, რომ ყოველი მომდევნო დინასტია მუდმივად იწერდა და აანალიზებდა წინა დინასტიების შეცდომებს, რათა თვითონაც არ დაეშვათ იგივე შეცდომები. რეალურად ეს ფაქტი იქცა ტრადიციად და

ახალი დინასტიის პირველი დავალება იყო, რომ პირველ რიგში დაენერათ წინა დინასტიის ისტორია, ქრონოლოგიურად და დეტალურად აღენერათ თუ როგორ დაკარგეს „სამოთხის მანდატი“.

კონფუცი თვლიდა, რომ კარგი მმართველი მაგალითის მიხედვით იქცევა და არ სჭირდება ძალების გამოყენება. ეს კარგი მმართველობის ნიშანია, მმართველს აძლევს საშუალებას თავიდან აიცილოს ძალის გამოყენების აუცილებლობა, მაგრამ ეს ერთერთი მიზეზია რაც ასუსტებს ჩინურ ცივილიზაციას და დომინანტობის შანსს აძლევს დასავლურ ცივილიზაციას. კონფუცი თანამედრობებს იერარქიულად ალაგებს, სადაც ჯარისკაცებს საერთოდ არ უჭირავთ ადგილი. კონფუციის სწავლებები იყო პაციფისტური. გამომდინარე აქედან ჩინური ჯარი შედარებით სუსტი იყო. ჩინეთში უმეტესწილად შიდა ომები იმართებოდა, ჩინურ მხარეს უწევდა მონღოლების ძვირფასი საჩუქრებით მოსყიდვა, რომ არ შემოჭრილიყვნენ მათ ტერიტორიაზე. დაშოშმინების თეორიამ ვერ იმოქმედა, მონღოლები შეიჭრნენ ჩინეთში და გარკვეული პერიოდის განმავლობაში მარ-

თავდნენ ჩინეთს.

რეგლამენტირებული პატრიარქალური ურთიერთობების და სახელმწიფოს მიერ დიდგვაროვანთა და ყველა „ზემდგომთა“ ეკონომიკური კეთილდღეობის დაცვის მომხრე კონფუცი დაჟინებით მოითხოვდა, რომ მხოლოდ „ხალხის მამას“ და „სწორი მოქმედების“ გარანტს – განათლებულ მმართველს შეუძლია რეალური ზეგავლენის მოხდენა საზოგადოების მიერ შექმნილი სიმდიდრის თანაბარზომიერ განაწილებაზე. ეს ფილოსოფოსი, თუმცა კი აღიარებდა ადამიანთა ნოდებების მიხედვით დაყოფის ღვთისებულ და ბუნებრივ საწყისს, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ყოველი ადამიანის მოვალეობად თვლიდა, მისწრაფებას ზნეობრივი სრულ-ყოფისკენ, ასაკით უფროსთა, შვილებთან და ძმებთან პატივისცემის მიღწევას. მისი მოსაზრებით, „ხალხს მაშინ ექნება შეძლება“, როდესაც მეურნეობრიობა იქნება უნარიანი, ხოლო შრომა, რომელიც ამრავლებს ხალხისა და სახელმწიფოს სიმდიდრეს, ერთნაირად ხელსაყრელი გახდება, როგორც „დიდი ერთობის პირობებში“ (გლეხური თემის კოლექტიური საკუთრების დროს), ისე საგვარეულო არისტოკრატის და არასაგვარეულო მონათმფლობელთა კერძო მფლობელობისათვის [2. გვ. 43].

კონფუციის იერარქიაში ვაჭრები ყველაზე დაბალ საფეხურზე იდგნენ. კონფუცი გმობდა ფულად მოგებას, რამაც ჩინეთი თვითკმარ სახელმწიფოდ აქცია. არც იმპერატორებს ჰქონდათ შემუშავებული, რაიმე სავაჭრო პოლიტიკა. ვაჭრებს არ ჰქონდათ მინის ქონის და სიმდიდრეში ცხოვრების უფლება. თუმცა არარეგისტრირებული ვაჭრები მაინც ახერხებდნენ გამდიდრებას, ფარულად თანხმდებოდნენ ოფიციალურ პირებთან და აბრეშუმის გზის მეშვეობით ვაჭრობდნენ ოქროთი და აბრეშუმით. მინის დინასტიის დამფუძნებელი იყო გლეხი, რომელიც სათავეში ჩაუდგა მონღოლების განდევნას. ის არ იყო იმდენად მოქცეული კონფუციანელობის გავლენის ქვეშ, რამდენადაც სხვა იმპერატორები. ის ცდილობდა საიმპერატორო კარზე დაესუსტებინა კონფუციის გავლენა და გაეძლიერებინა სამხედრო შეიარაღება. მისი მმართველობის დროს, დიდი ცხრა-ანძიანი „საგანძური გემები“ გაიგზავნა ინდოეთსა და ინდონეზიაში, უფრო მეტიც, მათ სპარსეთის ყურემდე და აფრიკის აღმოსავლეთ ნაპირებამდე მიაღწიეს. ეს დიდი გემები კარგად იყვნენ შეიარაღებული და მობილიზებული, უმეტეს წილად ადგენდნენ რუკებს და ვაჭრობდნენ სხვა კულტურის წარმომადგენლებთან. ლიტერატორების ჯგუფმა რომელიც კონფუციის მოძღვრებას იზიარებდა, ძალაუფლების მოპოვების შემდეგ, ექსპედიცია შეწყვიტა, გაანადგურა ყველა ჩანაწერი, რასაც მოჰყვა ის, რომ კანონით აიკრძალა, ორზე მეტ ანძიანი გემის აშენება.

ამ ქმედებამ უარყოფითად იმოქმედა ჩინურ ვაჭრობასა და უცხოურ ინვესტიციებზე. შედეგად ჩინეთი არასოდეს ყოფილა ისეთივე იმპერიალისტური, როგორც ევროპული ქვეყნები. ჩინეთი ვერასდროს იპყრობდა კოლონიებს, ვერ მოიპოვებდა ნატურალურ რესურსებსა და ტექნოლოგიებს. ჩი-

ნეთი იმდენად თვითკმარი ქვეყანა იყო, რომ მნიშვნელოვანი სამხედრო და ეკონომიკური ნაბიჯები არ გადადგმო. თუმცა, ტექნოლოგიურად უფრო განვითარებული იყო, ვიდრე თანამედროვე დასავლური კულტურა. ჩინელებმა გამოიგონეს დენთი და სტამბა, ევროპელებმა აიღეს დენთი და გამოიგონეს იარაღი, ჩინელებმა კი მაშხალები. ამ ტემპებით ჩინეთის ცივილიზაცია ძალიან სწრაფად ვითარდებოდა. სწორედ კონფუციანელობის ზეგავლენით ჩინეთის კულტურა და საზოგადოების შეგნება იმ დონეზე მომწიფდა, რომ სიხარბე და ძალადობა შეურაცხმყოფელად ითვლებოდა. ამ დროს კი სხვა ერები ძალადობას ჯერ კიდევ ძალაუფლებისა და სიმდიდრის მიღწევის საშუალებად თვლიდნენ. ჩინეთს არ შეეძლო და არც სურვილი ჰქონდა შეჯიბრებოდა უცხოურ, ომით გაჯერებულ კულტურებს, რომლებსაც ჩინელები მდაბიოდ თვლიდნენ. ეს არის ერთერთი მიზეზი, თუ რატომაც გავრცელდა და გახდა დომინანტური დასავლური კულტურა.

კონფუციის იერარქიული პრინციპები, როლები, წინაპრების პატივისცემა, აყალიბებდა და ავითარებდა პოლიტიკოსებსა და პოლიტიკურ სისტემებს, მაგრამ ამავდროულად ჩვეულებრივ ხელისუფლების წარმომადგენლებიც კი და უბრალო ხალხი ტაოიზმს მისდევდა, თითქოს ტაოიზმი იყო თავშესაფარი კონფუციონელობისა.

ზოგჯერ მიიჩნევენ, რომ ტაოიზმი, რომელიც დაფუძნებულია ლაო ძის სწავლებებზე, კონფუციანელობაზე უფრო ადრე წარმოიშვა. თუმცა ამის დამადასტურებელი არგუმენტი არ არსებობს.

ლაო ძის ეკუთვნის შემდეგი ცხოვრებისეული გამონათქვამები: - ვინც თავის თავს სჯერდება, - მდიდარია; - ვინც იცის, არ ლაპარაკობს, ვინც ლაპარაკობს, არ იცის; - წესრიგი მაშინ უნდა დაამყარო, როცა ჯერ კიდევ არ დაწყებულია არეულობა; - მცოდნე ხალხი ძნელი სამართავია; - ჭეშმარიტების ხმა უამურიან სმენისთვის; - როცა მრავლდება კანონები და განკარგულებები, მატულობს ყაჩაღობა და ძარცვა-გლეჯა; - ვინც მოკვდა, მაგრამ დავინწყებას არ მისცემია, უკვდავია; - როცა ცისქვეშეთში ყველა ხვდება, რომ მშვენიერი მშვენიერია, თავს იჩენს სიმახინჯეც. როცა ყველასთვის აშკარა ხდება, რომ სიკეთე სიკეთეა, დასაბამი ეძლევა ბოროტებასაც. ამიტომ ყოფნა და არყოფნა ერთმანეთს შობენ. ადვილი და ძნელი ერთმანეთს ქმნიან. გრძელსა და მოკლეს შორის ურთიერთკავშირი მყარდება. ბგერების ურთიერთშერწყმა ბადებს ჰარმონიას. წინამორბედი და მომდევნო ერთმანეთს ენაცვლებიან. ამიტომ ბრძენთა-ბრძენიც უმოქმედობას არჩევს და სიტყვების მოუხმობლად აყალიბებს მოძღვრებას; - ვინც თავს ისე გვაჩვენებს, თითქოს ყოვლის მცოდნეა და ყოვლის შემძლე, არც რა იცის და არც რა შეუძლია; ვინც კაცთმოყვარეობისათვის იბრძვის, ის შემუსრავს მტერს; - თუ გინდა ხალხი მოგყვებოდეს, შენ თვითონ მიჰყევი მას; - თუ გინდა ხალხი მოგყვებოდეს, შენ თვითონ მიჰყევი მას; - ეტლის თვალს ოცდაათი მანა აქვს დატანებული, მაგრამ თვლის გამოყენება

მათ შორის დარჩენილ სიცარიელეზე ჰკიდია. ჭურჭელს თიხისგან ამზადებენ, მაგრამ ის მასში მოქცეული სიცარიელის წყალობით ხდება სახმარი. სახლს კარ-ფანჯარას უტნევენ, მაგრამ ის მასში მოქცეული სიცარიელის წყალობით იქცევა საცხოვრისად. ასე რომ, ყველაფერს სიცარიელე აქცევს ვარგისად; - ცისქვეშეთში ყველაფერი დროებითია; - არ არსებობს უფრო დიდი უბედურება, ვიდრე არცოდნა საკუთარი ვნების საზღვრისა; - დიდი სისწორე სიმრუდესა ჰგავს, დიდი მახვილგონიერება – სიბრყველს; - თუ მრავლისმცოდნე თავს ისე გვაჩვენებს, თითქოს ის უფიცია, მაშინ ის ყველაზე მაღლა დგას, ხოლო თუ უფიცი თავს მცოდნედ ასალებს, მაშინ ის ავადაა.

ლაო ძის მოძღვრება, ეს არის „ნიგნი გზისა და სათნოებისა“, როგორც მას უწოდებენ. [3, გვ. 5]. ტაოიზმი თავისუფლებას, ბუნებასთან ჰარმონიას უსვამს ხაზს. „ტაო არის გზა, რომელსაც მივყავართ ყოველისშემძლე ძალასთან. ლაო ძი გვასწავლის, რომ ადამიანი უნდა ეცადოს რაც შეიძლება ახლოს მივიდეს ტაოსთან. ამისათვის ადამიანმა უნდა აირჩიოს უმოქმედო ცხოვრების სტილი, რაც გულისხმობს იმას, რომ დინებას უნდა მიჰყვე, არ შეეინააღმდეგო ბუნებას და ცხოვრებისეულ გამოცდილებას. იმისთვის, რომ შეძლო ტაოს მიღწევა, უნდა დაივიწყო, ყველაფერი რაც გარემო სამყაროს დახმარებით ისწავლე. იდეალური ტაოისტი გაურღვეველი კედელივითაა, რომლის ინსტიტუტზეც ვერ მოქმედებს გარესამყაროს გავლენა.

ტაოიზმის კონფუციანელობის უდიდესი ალტერნატივა იყო. ზოგიერთი პოსტულატები, რომლებიც კონფუციმ უარყო, ტაოიზმისთვის მისაღები აღმოჩნდა. ასეთი პოსტულატი, რომელსაც ტაოიზმი მხარს უჭერდა იყო ალქიმია. ტაოისტური ფილოსოფიის მიიხედვით, რაც უფრო ახლოს ხარ ტაოსთან მით უფრო დიდი ხანს ცხოვრობ და შეიძლება უკვდავებასაც კი მიაღწიო. ვინც ცდილობდა, რომ უკვდავი გამხდარიყო ტაოიზმის მიმდევრების რიგში ჩაენერა. მრავალი ტაოისტი კარგავდა ბევრ დროს და ენერგიას „უკვდავების ელექსირის“ გამოსაგონებლად. გ ხონგმა (283-343 წწ.), რომელიც მიჩნეულია უდიდეს ტაოისტ ალქიმიკოსად, განავითარა კვლევის მეცნიერული მეთოდი და დენთი.

ჩინური მხატვრობა ტაოს ფილოსოფიის განხორციელებაა. არის უბრალო, მარტივი და უმეტეს შემთხვევებში ბუნებასთან ახლოს. თანის ეპოქის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ჩინელი პოეტი ლი პაი, ცხოვრობდა ტაოიზმის განდევნილ მიმდევართან ერთად. სწორედ ტაოიზმის გავლენით ჩამოაყალიბდა მისი პოეზია და ცხოვრება. ტაოიზმი ბევრად უფრო მისტიურია, ვიდრე კონფუციანელობა. უფრო მეტი ტაძარი ააშენეს ტაოიზმის შთაგონებით, ვიდრე კონფუციანელობის და რვა უკვდავი ტაოისტის ძალიან ბევრი სკულპტურაა. ამ უკვდავთა ფიგურები, ეხმარებოდათ იმ ადამიანებს მედიტაციის დროს, რომლებიც უკვდავების მიღწევას ლაშობდნენ. ტაოიზმის მისტიურობამ დიდი გავლენა იქონია უბრალო ხალხის ცრურწმენებზე, რაც ასეთი პოპულარულია

ჩინეთში. როდესაც ნეპალიდან შემოვიდა ბუდიზმი, ის ძალიან ჰგავდა ტაოიზმს, როგორც პოსტულატებით, ასევე ტექსტებით. ბევრი ტაოისტის სიტყვები იყო გამოყენებული ბუდისტურ ტექსტებში. ეს ორი ფილოსოფია ძალიან სწრაფად გავრცელდა ჩინურ კულტურაში. ტაოიზმის გავლენა ჩინეთში ყველგან იგრძნობა. ამ ფილოსოფიის გავლენით შეიქმნა ულამაზესი ტაძრები, ქანდაკებები, ნახატები. ეს დღემდე გრძელდება და ახლა, ბუდიზმისა და ტაოიზმის ნაზავი კიდევ უფრო ხშირია.

ტაოიზმი და კონფუციანელობა იდეოლოგიურ დაპირისპირებამდე მივიდა. ტაოიზმის განცხადებით, კონფუციის ნესები სწორი და მართებული ქცევების შესახებ, მსოფლიოს მორალურ კატასტროფამდე მიიყვანდა. ადამიანმა თავისი ბუნებრივი ინსტინქტები კანონებით არ უნდა შეზღუდოს, არამედ უნდა ეცადოს უფრო მეტად მიუახლოვდეს ტაოს, რადგან ტაო ორივეა, კეთილიც და ბოროტიც. კონფუციანელების უმრავლესობას აკადემიური განათლება ჰქონდა მიღებული, ტაოიზმი კი განათლებას გარესამყაროს ზეგავლენად თვლიდა და მხოლოდ იმ ცოდნას აღიარებდა, რომელიც შეიძლება ტაოსთან შერწყმის შედეგად მიიღო. ტაოიზმისათვის იდეალური მთავრობა ისეთი მთავრობაა, რომელიც ატარებს ჩაურევლობის პოლიტიკას და რაც შეიძლება ნაკლები ურთიერთობა აქვს ხალხთან. კონფუციისთვის კი პირიქით, პრიორიტეტია ძლიერი, ლიდერი მთავრობა, რომელსაც ხალხთან ურთიერთობის მორალური ვალდებულება აქვს.

კონფუციის შეხედულება, რომ ლიდერები ხალხს ემორჩილებიან, ზოგიერთი მმართველისათვის მიუღებელი იყო. განსაკუთრებით კომუნისტი მაო ძე დუნისათვის. მაოს მკაცრი ავტორიტარული მმართველობის ფორმა, სრულიად ეწინააღმდეგებოდა კონფუციის მოძღვრებას. მისი რეჟიმის პერიოდში, მაო ებრძოდა კონფუციის ფილოსოფიურ სკოლას. როგორც ბეზლოვა აღნიშნავდა (2008), მაო ძე დუნი ამაცობდა, რომ მან გადაუსწრო პირველ იმპერატორ ცინ ში ხუანს და რომელმაც ცოცხლად დამარხა 460 კონფუციანელი სწავლული და გადაწვა მათი წიგნები. [10] მიუხედავად იმისა, რომ ჩინეთს დღესაც კომუნისტური პარტია მართავს, მისმა თავისუფალი ვაჭრობის პოლიტიკამ და გარე სამყაროსთან კონტაქტმა, აღორძინა კონფუციანელობა.

თანამედროვე კომუნისტურ ჩინეთში აღორძინებული კონფუციანელობა უფრო მეტად იყო გახსნილი კონფუციის ძირეული სწავლებებისათვის. ჩინეთის მმართველობის ფორმა, რა თქმა უნდა, არ შეესაბამება კონფუციის მოდელს, მაგრამ მათ უარყვეს მაო ძე დუნის „რწმენის აღმოფხვრის“ პოლიტიკა. კონფუციანელობა ახლა უკვე მმართველი პარტიის კომუნისტური სკოლის კურიკულუმშია შეტანილი. კერძო სკოლები კი კონფუციის მოძღვრებებს აქტიურად ავრცელებენ, მთელი ჩინეთის მასშტაბით. რაც არ უნდა უცნაურად ჟღერდეს, ჩინეთის მთავრობა დღემდე აკონტროლებს ყველაფერს, როცა ამ დროს, მოქალაქეები ტკბებიან ეკონომიკური თავისუფლე-

ბით, 2,500-წლიანმა რელიგიამ შეიძლება პასუხი გაგვცეს სამომავლო კითხვებზე. კონფუციანელობა, გარდა ჩინეთისა, სხვა აზიურ კულტურებშიც ძალიან პოპულარულია.

კონფუცი ადამიანებს მოუწოდებდა, რომ ეზრუნათ ინდივიდუალიზმის განვითარებაზე. ბევრის აზრით კონფუციმ, მიუხედავად იმისა, რომ მისი ოჯახი არ იყო გამორჩეული, თავისი სწავლებით, დიდების და სახელის მოხვეჭა სიცოცხლეშივე შეძლო. მისმა უნიკალურმა შეხედულებებმა, რომელიც ხალხმა აიტაცა, სიკვდილის შემდეგ კონფუცი ღმერთის ან წმინდანის დონემდე აიყვანა. მართალია კონფუციანელობა რელიგიად მოიხსენიება, თუმცა მან რამდენიმე კარგი ლიდერიც აღზარდა. კონფუციანელობა არ მიეკუთვნება რელიგიათა იმ რიცხვს, რომელიც რელიგიურ დოგმებზეა დაფუძნებული, მიუხედავად ამისა მისი პოსტულატებიდან მრავალი ემთხვევა სხვა მსოფლიოს ტრადიციულ რელიგიებს. ტექსტები, რომლებიც მის სახელს მიეწერება და ზოგიერთი მათგანი მისი მოსწავლეების დაწერილია, დღემდე აქტუალურია. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ანალები, გამოხატულებებისა და მოკლე სწავლებების კრებული. დღესდღეობით, კონფუცის გარდაცვალებიდან 2500 წლის შემდეგ, ის ჯერ კიდევ ახდენს გავლენას აზიურ კულტურაზე, სადაც ყოველ სექტემბერს მისი დაბადების დღეს აღნიშნავენ.

კონფუციანელობა ძალიან მალე გავრცელდა, მაგრამ ყველაზე დიდი გავლენა აზიურ ქვეყნებზე, მათ კულტურასა და საზოგადოებრივ წყობაზე მოახდინა. როგორც კოლინსმა (2008) აღნიშნა, „კონფუცის ფილოსოფიას დიდი გავლენა ჰქონდა ჩინელი, კორეელი, იაპონელი და ვიეტნამელი ხალხის მენტალობასა და ცხოვრებაზე“. [10] ამ ქვეყნების მოსახლეობა მთელი მსოფლიოს მოსახლეობის დაახლოებით ერთი მეოთხედია, სწორედ ეს განაპირობებს კონფუციანელობის პრივილეგიასა და განსაკუთრებულობას მსოფლიო მასშტაბით.

აღსანიშნავია, რომ როგორც ლაოძისთვის ასევე კონფუცისთვის ლიდერი უნდა იყოს კეთილგანწყობილი. კონფუციური დოგმებით მოქმედი ბიზნეს მფლობელისთვის მთავარი პრიორიტეტია ისეთი ხელმძღვანელი ჰყავდეს, რომელიც თავისი მზრუნველობით და კეთილგანწყობით გამოირჩევა თანამშრომლების მიმართ. კონფუცის აზრით, იყო კეთილგანწყობილი, აუცილებელი ელემენტი და მთავარი დამახასიათებელი ნიშანია პიროვნებისთვის. კონფუციანელობის მსგავსად ტაოიზმიც მიიჩნევს რომ ღირსეულია ადამიანი თუ ის კეთილგანწყობით, სიკეთით გამოირჩევა, და ის ხანგრძლივ სიცოცხლეს იმსახურებს.

ორივე, კონფუციანელობა და ტაოიზმი, ქადაგებს და ხაზს უსვამს, რომ ლიდერი უნდა აუცილებლად იყოს თანამგრძნობი და ჰუმანური. ეს, ფაქტიურად ერთერთი მთავარი ელემენტია ლაოძის მოძღვრებისა. ასეთი რწმენა და ქმედება ლაოძისთვის მეტად მნიშვნელოვანია. ლიდერი რომელიც საკუთარი თავზე მეტად მისი ქვეშევრდომების კეთილდღეობაზეა

კონცენტრირებული და მათ მიმართ თანაგრძნობით არის განმსჭვალული, კონფუცისა და ასევე ლაოძის აზრით შესაძვნავ ლიდერად ითვლება.

კონფუციანელობა ხაზს უსვამს რწმენის მიმდევარი ადამიანების ქცევებს. ტაოიზმი კი კაცობრიობისა და ბუნების ურთიერთობებს. კონფუციანელობა და ტაოიზმი ორივე უძველესი, ჩინური ცხოვრების წესია. კონფუციანელობის რწმენით, ადამიანებმა ხუთი მთავარი ურთიერთობების მეშვეობით, სხვებს მაგალითები უნდა მისცენ. ეს ურთიერთობებია: მმართველი და მართული, ცოლი და ქმარი, უფროსი და უმცროსი, მეგობარი და მეგობარი, მამა და ვაჟიშვილი.

ტაოიზმი არის ცხოვრების გზა ნაკლები წესებით, სადაც უბრალოდ უნდა მიჰყვე უმოქმედობის ფილოსოფიას. ბუნებისა და ჰარმონიის მეშვეობით შენ შეგიძლია მიაღწიო ბედნიერებას. სწორედ აქედან მოდის ინის და იანის თეორია.

ტაოიზმი, იმის გამო, რომ შეიქმნა და დამკვიდრდა, როგორც კონფუციანელობის ალტერნატივა, ისტორიაში მოიხსენიება, როგორც „სხვა გზა“. თუმცა, მრავალი რელიგიის მიმდევარი ორივე მათგანს ცნობს. გარდა რადიკალი და ძალიან მორწმუნე ტაოისტებისა და კონფუციანელებისა, ნებისმიერი ჩინელი, ორივე მათგანს იზიარებს ცხოვრებაში, სხვადასხვა ეტაპებზე, სხვადასხვა სახით და კუთხით. მრავალი ადამიანი თვლის, რომ ტაოიზმი და კონფუციანელობა არის ფილოსოფია და არა რელიგია.

ტაოიზმი ჩამოყალიბდა, როგორც ბუნებაზე ორიენტირებული ფილოსოფია, მაგრამ საუკუნეებთან ერთად ის განვითარდა, ღვთიურ რელიგიად. კონფუციანელობა, არასდროს არ იყო დაკავშირებული რაიმე ღვთიურთან. გარდა იმისა, რომ კონფუციანელობას არ აქვს ღმერთთან კავშირი, ეს ფილოსოფია განიცდის სულიერების ნაკლებობას. ამ ფაქტის გამო, ბევრი ისტორიკოსი თვლის, რომ კონფუცის სწავლებები, უბრალოდ ქცევის ნორმებია. მიუხედავად ამ შეხედულებებისა, კონფუციანელობა და ტაოიზმი ჩინეთის სამ ყველაზე დიდ რელიგიებში შედის ბუდიზმთან ერთად. როგორც ზემოთ ავღნიშნე მთავარი განსხვავება ამ ორ ფილოსოფიებს შორის მათ შეხედულებებშია. მაგალითად, კონფუციანელობა კონცენტრირებულია რიტუალებზე, ტაოიზმი კი ბუნებაზე. ლაო ძი და ჩუან ძი, ტაოიზმის დამაარსებლები თვლიდნენ, რომ შინაგანი სამყარო - სულიერება იყო სიმშვიდის და ჰარმონიის გასაღები. მათ სწამდათ, რომ თვითგამორკვევაში და სხვა ადამიანების გაგებაშიც, ბუნებაზე დაკვირვება დაგვეხმარება. მათ სჯერათ ცხოვრებისეული პრინციპის, რომელსაც უ ვეი ეწოდება. ამ პრინციპის მიხედვით, საკუთარი თავის შესწავლის საუკეთესო გზა უმოქმედობაა. ტაოიზმს არ სჯერა მთავრობისა და კანონის, მათი აზრით, იმის გამო, რომ ბუნება, კანონებისა და მთავრობისგან განსხვავებით მუდმივია, ჰარმონიის მისაღწევად საუკეთესო გზაა.

თავად რელიგიის მთავარი პოსტულატი სიცოცხლის განუსაზღვრელი წყაროა, რომელსაც ეწოდება

ტაო, იგივე გზა. „ტაოს მივყავართ იმ ძალამდე, რომელიც მოგიცავს, შეგიბყრობს, მოედება ყველაფერს გარშემო მყოფს, სულიერსა თუ უსულოს“. ტაო არეგულირებს ბუნებრივ პროცესებს და სამყაროში იცავს ბალანსს. ის წარმოშობს წინააღმდეგობის ჰარმონიას (მაგალითად: არ იქნებოდა სიყვარული სიძულვილის გარეშე, სინათლე სიბნელის გარეშე, მამაკაცი ქალის გარეშე). ადამიანს მხოლოდ ტაოს მეშვეობით შეუძლია ბედნიერების მიღწევა. ტაოისტებიც მუდმივად ამისკენ ისწრაფიან: მედიტაციით, საკუთარი თავის შეცნობით და უ ვეით. ტაო ძალაა და არა რწმენა. თუმცა, ტაოისტებს სწამთ, რომ ყველა ღმერთი, ერთი ტაოს სხვადასხვა იერსახეა. ცუდს და კარგს ტაოისტები ტაოს მიხედვით ჰყოფენ. ის ყველაფერი რაც ტაოიზმთან ჰარმონიაში მოდის, აუცილებლად კარგია, სხვა დანარჩენი ცუდი.

ტაოიზმისგან განსხვავებით, კონფუცი ფიქრობდა, რომ რიტუალები ერთადერთი გზა იყო მორალური და მშვიდი საზოგადოების ჩამოყალიბებისთვის. კონფუცი ტრადიციებს კაცობრიობის ცივილიზაციის პირველწყაროდ მიიჩნევდა, ის თვლიდა, რომ მხოლოდ ცივილიზებულ საზოგადოებას შეიძლება დაემყარებინა სტაბილური, გაერთიანებული და მდგრადი სოციალური წესრიგი.

კონფუციის სწამდა, რომ რიტუალები იყო საზოგადოებაში მორალური სტანდარტების ჩამოსაყალიბებელი წინაპირობა. კონფუციანელობა მოგვაგონებს ისეთ ჰუმანურობას, სადაც მორალს ინდივიდები აკონტროლებენ და არა ღმერთი ან რაიმე ზეძალა. ეს კონფუციანელობის მხოლოდ ერთი მხარეა. რიტუალების გარდა, კონფუციის პოსტულატებში ასევე გვხვდება ჟენი. „ჟენი ის ძალაა, რომელიც არ აცარიელებს და ავსებს რიტუალებს. ჟენით განხორციელებულ რიტუალს არა მხოლოდ ფორმა აქვს, არამედ ეთიკური შინაარსიც. ჟენი აყალიბებს ადამიანის ხასიათსა და ეთიკურ სიმნიშვნეს“. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, რიტუალები მხოლოდ მოვალეობისთვის რომ სრულდებოდეს, ეფექტიარ ექნებოდა.

თავდაპირველად ინი და იანი მზიან და მოღრუბლულ ამინდს აღნიშნავდნენ. შემდგომ კი ჩინელებმა ამ ტერმინების საშუალებით დაპირისპირებულ მოვლენათა გამოხატვა დაიწყეს, მაგ: სინათლე-სიბნელე, ცეცხლი-წყალი, აქტიური-პასიური, მამრობითი-მდედრობითი და ა.შ. საერთოდ კი, ინი მინიერი, უხეში სანყისია, იანი – წმინდა, ზეციური, სულიერი. ისინი მარადიულად არსებობენ და პარალელურად იმყოფებიან, მაგრამ ერთმანეთს არ სპობენ. მათ ემორჩილება ყოველივე. ისინი ამოქმედებენ 4 ელემენტს და გარდაქმნიან მათ. ინისა და იანის ერთობლივ წესრიგს ტაო ეწოდება [5].

ინი-იანი ბევრნაირად შეგვიძლია დავინახოთ. ერთ-ერთი სიმბოლო კონფუციანელობა და ტაოიზმიც არის. ტაოიზმის მიხედვით ეს სიმბოლო სწინააღმდეგო ცნებების ბალანსია. სრული ჰარმონია მაშინ მიიღწევა, როდესაც ძალები თანაბარია, კონფუციანელობაში პირიქით, როდესაც ერთი ძალა დომინანტია. ტრადიციულად, ინი არის ბნელი მხ-

არე, გამოხატავს ყველაფერ ცივს, ბნელს და მისტიურს. ორი წერტილი კი აღნიშნავს იმას, რომ ინ და იანი ამქვეყნად ყველაფერში არსებობს. ინი და იანი შეგვიძლია მდედრობით და მამრობით სქესადაც წარმოვიდგინოთ. თუკი მათ რელიგიებად წარმოვიდგენთ, ინი შეესაბამება ტაოიზმს, იანი კი კონფუციანელობას. ორივე რელიგიის დამფუძნებელი, თვლიდა რომ რიტუალები ან უ ვეი დაამკვიდრებდა სიმშვიდეს კაცობრიობისთვის.

პროფესორ ფუნ იუ-ლანის მიხედვით, [11, გვ.24.] „ტაო ყველაზე მნიშვნელოვანი ტერმინია ჩინურ ფილოსოფიაში.“ „ტაო“ პირველადი მნიშვნელობით სიტყვასიტყვით გზას ნიშნავს, რომელმაც დროთა განმავლობაში „გზა პიროვნების“, მორალის, ჭეშმარიტების და ქცევის ნორმების მეტაფორული მნიშვნელობა შეიძინა სავარაუდოდ ჯერ კიდევ უძველესი დროიდან, რაც ტაოიზმს სწორ გზამდე მისასვლელი ბილიკის მნიშვნელობას სძენს. რა თქმა უნდა, ეს არც ისე მარტივია. დოქტრინაში უამრავი ბუნდოვანი ცნებებია. როგორც ბუდიზმში, ის იწვევს პროცესის შენელებას. კონფუციანელობა, მკაცრად არის კონცენტრირებული სოციალური ეტიკეტზე, რიტუალებზე და სათნო, უმანკო ხელისუფლების ჩამოყალიბებაზე. ისტორიულად, კონფუციანელობას საპირისპირო სვლები ჰქონდა. ტაოიზმი დაკავშირებულია ინდივიდუალიზმის სიკეთის გზით განვითარებაზე. გამომდინარე იქიდან, რომ კონფუციანელობა დაფუძნებულია უფრო ეთიკაზე, ვიდრე რეალურ კანონებზე, ჩინეთში კორუფციამ საგანგაშო მაჩვენებელს მიაღწია. ეს დაინახა მათ ძე დუნის მთავრობამ და მისი დაკნინებაც მოახერხა.

ტაოიზმი გარკვეულ პერიოდამდე მართლაც სენსაცია იყო. ტაოიზმი მოგვითხრობდა ღვთიურ სანყისებზე, სიკვდილის შემდეგ სიცოცხლეზე და გზასთან, ტაოსთან, მჭიდრო კავშირზე. იმ დროს, როდესაც ლაო ძი საუბრობს მის არაშემოქმედ ღვთაებაზე, კონფუციანელობა გვასწავლის ღმერთის გზას და არა თვით ღმერთს. ღმერთები და მეფეები შეიძლება ძალიან მნიშვნელოვანი იყოს ცხოვრებასა და ხელისუფლებაში, მაგრამ არა იმდენად, რამდენადაც ადამიანები. ტაოიზმს სურს, რომ მისმა მიმდევრებმა ხშირად მოინახულონ სინმინდეები, რათა შეძლონ დაკისრებული როლის შესრულება რელიგიის ფარგლებში. ტაოიზმმა შეიმუშავა ტაი ძი, რომელიც არის ფიზიკური ვარჯიშები, შენელებული მოქმედებები, რითიც შეიძლება მივალწიოთ გონებრივ უმოქმედობას. კონფუციანელობაც მოიცავს რელიგიურ თაყვანისცემას, ეთაყვანებიან კონფუციის, მათ წინაპრებს, ან სამოთხის ღმერთს თიენს (ცას). დროის გასვლის შემდეგ, ნეოკონფუციანელებმა შეიმუშავეს მედიტაციის ახალი მეთოდი, რაც ჩუმად ჯდომას გულისხმობდა და „ძინ ზუო“ ეწოდება. ტაოისტური მოძღვრება ისეთ მისტიკურ სფეროებსაც მოიცავს, როგორიცაა შამანიზმი, წინასწარმეტყველება.

კონფუციის მიმდევრებმა უნდა შეასრულონ რიტუალები, როგორც სოციალური განვითარების ნაწილი, უნდა შეასრულონ ის რიტუალები, რომლებსაც მათი

წინაპრები ასრულებდნენ.

ტაოიზმს უფრო მეტი გლობალური მიღწევები აქვს, ვიდრე კონფუციანელობას, ამასთანავე უფრო მეტი აკლდამები და მონასტრები.

კონფუციანელობა ქალს ნაკლებ მნიშვნელობას ანიჭებს სოციალურ ვიდრე მამაკაცს. ტაოიზმი უფრო მეტად ინდივიდუალიზმის მომხრე იყო, ვიდრე სოციალიზმის, ასევე ორივე სქესს თანაბრად მიიჩნევდა.

ტაოისტური ეთიკა გვასწავლის თანაგრძნობას, ზომიერებას და ჰუმანურობას. ეს არის ტაოიზმის სამი სამკაული.

ფილოსოფიური ტაოიზმის მთავარი პოსტულატი ბი დაო დე ძინშია. ხალხური ტაოიზმი უფრო მეტად ადამიანებზეა ორიენტირებული. ეს არის ჩინური ნაციონალური რელიგია. რელიგიური ტაოიზმი ეკუთვნის ასტროლოგიების მოძრაობას, რომლებიც ხანების დინასტიკაში არსებობდნენ. არსებობს ტაოიზმის ოთხი პრინციპი: ტაო, ტე, უ ვეი და პუ.

ტაო: ქართულად ნიშნავს გზას, ბილიკს, ან დოქტრინას. ტაოს, ყველა ექსპერტი სხვადასხვა მნიშვნელობას აძლევს. ითვლება, რომ ერთი კონკრეტული განსაზღვრება მას არ გააჩნია. ასევე ითვლება, რომ ეს არის ყოფნა, არ-ყოფნის წყარო.

ტე (დე): ტაოს აქტიური გამოხატულებაა. დაკავშირებულია ტე-ს რთულ განმარტებასთან-ძალა, ღირსება და ერთიანობა. ტე(დე) არის ტაომდე მისასვლელი გზა. ტე (დე)ჩვევად აქცევს და გვაახლოებს ტაოსთან.

უ ვეი სიტყვა-სიტყვით უმოქმედობას ნიშნავს. ეს არის მთავარი პოსტულატი. ტაოიზმის ფილოსოფიის მიხედვით, ადამიანების სურვილები, ყველაზე დიდი პრობლემაა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ადამიანის სურვილი ყოველთვის ბუნებასთან ჰარმონიაში უნდა იყოს.

პუ: პუ დაკავშირებულია სიმარტივესთან და უ ვეის კონცეფციის სიმბოლოა. პუ არის შეცნობის უმტკივნეულო პროცესი და ათვისების, მიღების უმოქმედობის ფაზა.

კონფუციანელობა და ტაოიზმი ზუსტად ერთ დროს გავრცელდა. კონფუციის იდეოლოგიის მთავარი პოსტულატი არის განათლების მნიშვნელობა მორალური, ინდივიდუალური განვითარებისათვის და უკეთესი საზოგადოების ჩამოსაყალიბებლად. არსებობს შვიდი მცნება, რომელიც კონფუციანელობის საფუძველი, მისი უმთავრესი ღირებულებებია: რიტუალები, ურთიერთობები, მამა-შვილური პატივისცემა, ლოიალურობა, ჰუმანურობა, კეთილშობილება, სახელის გამოსწორება.

რიტუალი: კონფუციანელობაში ყოველდღიური საქმიანობა რიტუალად ითვლება. რიტუალები უნდა სრულდებოდეს ისეთი ფორმით, რომელიც საზოგადოების ჯანმრთელ განვითარებას უწყობს ხელს. ჯანსაღი საზოგადოების განვითარება, რიტუალების საშუალებით, კონფუციანელობის მთავარი საზრუნავია.

ურთიერთობები: კონფუციანელობა გვასწავლის, რომ თითოეული ინდივიდის მოვალეობაა ერთმანეთთან დაამყარონ ურთიერთობები. სოციალური

ჰარმონია მაშინ დაისადგურებს, როდესაც ყველანი თავიანთ მოვალეობას შეასრულებენ. სოციალური ჰარმონია კონფუციანელობის მთავარი მიზანია.

მამა-შვილური პატივისცემა: პატივი უნდა ვცეთ და დავიცვათ წინაპრების, უფროსების და გარდაცვლილების მიერ დაწესებული რიტუალები.

ლოიალურობა: ეს გულისხმობს იმას, რომ ყველამ უნდა შეასრულოს თავისი მოვალეობა მეგობრების, მოძღვრების და მეუღლეების მიმართ. ეს პოსტულატი არის ადამიანობისა და სათნოების გამოხატულება კონფუციანელობაში.

ჰუმანურობა: კონფუციანელობის მიხედვით, თითოეული ადამიანი თანასწორი იბადება. შრომა და განათლებაა ის, რაც ადამიანის ბუნებაზე ახდენს გავლენას. ჰუმანურობა ადასტურებს, რომ მამა-შვილური პატივისცემა და რიტუალები არის ის მთავარი მეთოდი, რომლის მეშვეობითაც უნდა დავამყაროთ სხვებთან ურთიერთობა.

კეთილშობილება: იდეოლოგიის მიხედვით, ადამიანი მუდამ უნდა ისწრაფოდეს იდეალურობისაკენ. ჰქონდეს მორალური ფასეულობები, პატივი სცეს წინაპრებსა და გარდაცვლილებს, იყოს ლოიალური სადაც საჭიროა და საკუთარი სული ჰუმანურობითა და კეთილშობილებით გამოკვებოს.

სახელის გამოსწორება (იგივეობა, საფუძვლიანობა, სამართლიანობა): მიიჩნევა რომ სოციალური არეულობა გამოიწვია, რეალობის არასწორმა აღქმამ. სახელების არასწორი დარქმევა იწვევს რეალობის დამახინჯებას. რეალობის სწორად აღქმა თავიდან აგვაცილებს სოციალურ არეულობას.

აღნიშნულთან დაკავშირებით საინტერესოა, რომ ერნესტ გომბრიხი ყურადღებას ამახვილებს კონფუციის შემდეგ სიტყვებზე: „ცხოვრებაში ადამიანის ქცევა ბევრად უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ჰგონიათ ხოლმე“. იმაზე, რომ კონფუციის აზრით, მოხუცს თავი მოკრძალებით უნდა დაუჟკრათ, გზა უნდა დავუთმოთ და ფეხზე უნდა წამოვდგეთ, როდესაც უფროსს ველაპარაკებით. ქცევის ამ წესებს ჩინეთში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ. კონფუცს მიაჩნდა, რომ ეს ყველაფერი შემთხვევითი არ იყო და, როგორც ჩანს, ოდესღაც რაღაც მშვენიერის გამოხატულებას წარმოადგენდა. მას სჯეროდა წარსულის და უყვარდა იგი, ეს კი იმას ნიშნავს, რომ კონფუცი დიდ პატივს სცემდა ქვეყნის ათასწლოვან ადათ-წესებს და თანამოძმეებს მუდმივად მოუწოდებდა, დაეცვათ ისინი. კონფუცი დარწმუნებული იყო, რომ ასეთ შემთხვევაში, ცხოვრება თავისთავად წარიმართებოდა და ადამიანს ბევრი საფიქრალი აღარ ექნებოდა [6, გვ. 87-90].

კონფუციის ზოგადად ძალიან კარგი წარმოდგენა ჰქონდა ადამიანებზე. მას სჯეროდა, რომ დაბადებით ყველა ადამიანი შინაგანად წესიერი და კეთილია. როდესაც იგი ხედავს, რომ პატარა ბავშვი წყალთან ახლოს თამაშობს, ეშინია, ის წყალში არ ჩავარდეს. ადამიანი თანაუგრძნობს მოძმეს, როდესაც ჰგონია, რომ ის თავს ცუდად გრძნობს; ეს ყველაფერი მას ბუნებით მოსდგამს. ამიტომ ადამიანთა ვალია,

ყურადღებით იყვნენ, რომ ეს თვისება არ დაკარგონ. ამისათვის კი არსებობს ოჯახი. ის, ვინც პატივისცემით ეპყრობა საკუთარ მშობლებს, ანგარიშს უწევს მათ და ზრუნავს მათზე, მომავალში სხვებთანაც ასე მოიქცევა. ასეთი ადამიანი სახელმწიფოს მიმართაც კანონმორჩილი იქნება. ასე რომ, კონფუციუს ყველაზე მნიშვნელოვნად ოჯახი, და-ძმებს შორის სიყვარული და მშობლების წინაშე მორჩილება მიაჩნდა. ამ თვისებებს კონფუცი „ადამიანურობის ფესვებს“ უწოდებდა. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ კონფუცი სულაც არ ფიქრობდა, რომ ერთგულება მხოლოდ ხელქვეითს უნდა გამოეჩინა და იგივე მოთხოვნებს უყენებდა მბრძანებლებსაც.

ერნსტ გომბრიხი ლაო-ძის მოძღვრებასაც აძლევს საინტერესო და ლაკონურ შეფასებას [6, გვ. 90] და აღნიშნავს, რომ დაახლოებით კონფუციუს დროს, ჩინეთში ცხოვრობდა ბრძენი ადამიანი, სახელად ლაო ცი, რომელსაც ჩვენთან ლაო ძის სახელით იცნობენ. გადმოცემით ვიცით, რომ იგი სახელმწიფო მოხელე იყო, თუმცა ხალხში ტრიალი არ მოსწონდა, სამსახური დატოვა და ჩინეთის საზღვართან, შორეულ მთებში განმარტოვდა. საზღვართან მისულ ლაო ძის თურმე უბრალო მეზაჟემ სთხოვა, ვიდრე აქედან წახვალ, შენი აზრები ჩამიწერეო. ლაო ძის მისი თხოვნა შეუსრულებია, თუმცა ძნელი სათქმელია, რამდენად ჩასწვდებოდა მეზაჟე მისი ჩანაწერის იდუმალ და რთულ საზრისს, რომელიც დაახლოებით ასეთია: „მთელ სამყაროში დარი თუ ავდარი, მცენარეები თუ ცხოველები, დღე-ღამის მონაცვლეობა თუ ვარსკვლავთა წრებრუნვა, ერთი დიადი კანონით იმართება; მას „ტაო“ ჰქვია და „გზას“ ნიშნავს. მხოლოდ მშფოთვარე და დაუდეგარ ცხოვრებაში ჩართული ადამიანი, რომელსაც თავი სხვადასხვაგვარი აზრებით, გეგმებითა და ლოცვებით აქვს გამოტენილი, არ ემორჩილება ამ კანონს, ხელს უშლის და ეწინააღმდეგება მის ამოქმედებას. ლაო ძის აზრით, ადამიანს არ სჭირდება არავითარი მოქმედება. მან არაფერი არ უნდა აკეთოს და საჭიროა, მხოლოდ შინაგანი სიმშვიდე შეინარჩუნოს; თუ ადამიანის ირგვლივ ყურებას არ დაიწყებს, არავის მოუსმენს, არაფერს მოისურვებს და ფაქტსაც თავს დაანებებს, მიაღწევს იმას, რომ საკუთარ სურვილებს და ნებისყოფას დათრგუნავს, მერე კი, ხეს ან ყვავილს დაემგვანება; აი, ამ დროს მასში ამოქმედდება საყოველთაო კანონი „ტო“, რომელსაც მთელი სამყარო მოძრაობაში მოჰყავს და გულს გაზაფხულით გვიხარებს“ [6, 90].

დასკვნა

კონფუციანელობას, ზოგიერთ აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებში დღემდე დიდი გავლენა აქვს. ეს გავლენა იმდენად დიდია, რომ ამ ქვეყნის ზოგიერთი ხელისუფლება კონფუციანელობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადებაზე ფიქრობს.

მიუხედავად ყველა დაბრკოლებისა ტაოიზმმა და კონფუციანელობამ მშვიდად თანაარსებობა შეძლო. ფაქტობრივად ბევრმა ადამიანი მიჰყვებოდა,

როგორც კონფუციუს მოძღვრებებს ასევე ტაოიზმს. სწორი იქნება თუ ასე ვიტყვით, სინოლოგი სამსახურში კონფუციანელი უნდა იყოს და სამსახურის შემდეგ ტაოისტი. ეს თანაარსებობა შესაძლებელი გახდა, რადგან ჩინელებმა კონფუციუს პოსტულატები გადაიტანეს მმართველობაში, ხოლო კულტურასა და ხელოვნებაში ტაოიზმი. კონფუციანელობა და ტაოიზმი ჩინელების ცხოვრების ყველა ასპექტში შეიჭრა. მათი პრინციპები და შეხედულებები, დღემდე ავსებს აზიურ კულტურას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ვეშაპიძე შ., ილია ჭავჭავაძის ეკონომიკური კვლევის მეთოდოლოგია და თანამედროვე ეკონომიკური განვითარების აქტუალური საკითხები, თბ., 1999.
2. იადგაროვი ი. ს. ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორია, სახელმძღვანელო, აკადემიკოს ავთანდილ სილაგაძის საერთო რედაქციით, გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბ., 2014.
3. ლაო-ძი, დაო დე ძინი, თარგმანი, შესავალი და განმარტებანი ლერი ალიმონაკისა, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1983.
4. ხატოვან აზრთა კრებული, შეარჩია და თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ, გამომცემლობა „არტანუჯი“, თბ., 2011.
5. See more at: <http://www.orthodoxy.ge/apologetika/religiebi/chinuri.htm#sthash.Mp4RB7PB.dpuf>
6. გომბრიხი ერნსტ, მსოფლიოს მოკლე ისტორია მოზარდებისათვის, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, თბ., 2014.
7. Philosophy East and West, Volume 64, Number 4, October 2014, pp. The Confucian conception of freedom. Chengyang Li.
8. Confucius. (2010/1/1) Written and edited by Kung Xi-anglin. 外文出版社; 第 1 版
9. [http://www.newadvent.org/Bezlova, A. \(1999, September 15\). Beijing embraces Confucian communism. Asia Times.](http://www.newadvent.org/Bezlova, A. (1999, September 15). Beijing embraces Confucian communism. Asia Times.)
10. Daniels, V. (2005). Confucius: A Brief Summary of Central Principles.
11. Micheal Collins. China's Confucius and Western Democracy <http://www.thefreelibrary.com/China%27s+Confucius+and+Western+democracy.-a0182929982>
12. The Classic Of The Dao a New Investigation. Wang Keping. 2010.
13. Chinese Philosophy. Chinese political Philosophy, Metaphysics, Epistemology and Comparative Philosophy. Publisher: China International Press. Jan. 2010. 1st edition.